

סנהדרין מח

עניין: כל קללות שקלל דוד את יואב

נתקיימו בזרעו של דוד

– תהא לוטא ולא תהא לאטה

מהר"ל גור אריה שופטים דברים יט, יט

אבל עיקר הטעם הוא ענין נפלא, יש לך להבין ממלת "כאשר זמם" בעצמו, דהמחשבה שהוא חשב לעשות לאחר – יהפך עליו, וחייב מיתה, כי מה שרצה לעשות לאחר – אותה המחשבה יהפוך עליו⁶⁹. ולאפוקי אם כבר הרגו, שאותה המחשבה לא יתכן להפוך עליו, אחר שכבר נעשה⁷⁰. וזה טעם הדבר, כי לעולם תמצא כי המחשבה מתהפך על המחשב רע – אם חשב שלא כדן. ואמר הכתוב גבי המן (אסתר ט, כה) "ישוב מחשבתו הרעה אשר חשב על היהודים על ראשו ותלו אותו ואת בניו על העץ". תלה הכתוב הדבר לפי שהוא חשב לרע על היהודים שלא כדן – אותה המחשבה תבא עליו. לפי שכאשר יחשוב לעשות רע, והוא שלא כדן, הוא עושה רושם בעצמו⁷¹. משל לספינה שעל הים, והיא רצה בכח נגד [הספינה] השנית שכנגדה לטובעה, אם אותה חזקה⁷², הרי היא טובעת את עצמה מכח אותה מכה שהיא מכה באחר. ולפיכך המחשבה שהוא רוצה לעשות שלא כדן – מתהפך עליו. וזה ענין נפלא למבין. לכך אמר כאן "כאשר זמם", ולא נגמרה המחשבה, ראוי שתתהפך המחשבה⁷³ עליו, שכן המדה נותן.

וזהו מה שרמזו חכמים (שנ"ט טז.) 'כל החושד בכשרים לוקה בגופו'. פירוש, אחר שהוא חושד שלא כדן, וחושב עליו מחשבה שלא כדן, הנה המחשבה תהפך עליו בגופו להיות נלקה באותה המחשבה⁷⁴. וכן לענין קללה אמרו (מסדרין יט טז.) 'לעולם תהא מן לוטא ולא תהא מן לייטא'. פירוש, שיותר טוב להיות מקולל, מאשר יהיה מקלל אחרים. כי המקולל, בעבור כי שלא כדן [המקלל] עושה, אין הקללה תבא עליו. אבל המקלל שלא כדן, הרי אותה קללה בעצמה תחזור ותבא עליו כאשר אמרתי, כי ראוי להיות נהפך עליו⁷⁵. והוא דומה לאדם שזרק אבן בדבר קשה, ואין נכנס בו אותו אבן – שב עליו⁷⁶. וכן אם אדם רוצה להביא דבר על אחר, ומפני שהוא שלא כדן, מתהפך עליו. אבל אם נגמר המעשה, שוב אין לומר כי אותו מעשה יתהפך עליו, שהרי אדרבה, נגמר המעשה, ואין יתהפך עליו⁷⁷. והכל ברמז זה במה שאמרו חכמים (מס"ט טז.) 'כאשר זמם ולא כאשר עשה', כי כאשר זמם, אותה המחשבה שהיה רוצה לעשות – נהפך עליו. אבל 'לא כאשר עשה', דלא שייך בו זה. ודבר זה אמת למבין⁷⁸.

חידושי אגדות מהר"ל

תהא מן לוטא ולא תהא מלסט. פירוש כי קללת חנם בא על עצמו, מפני שהוא מקלל אחד ואותו אחד אין ראוי לקבל קללת חנם ולכן הקללה חוזרת עליו. למה הדבר דומה הזורק אבן בכותל של אבנים שאין הכותל מקבל האבן וחוזר האבן על הזורק, וכן המקלל בשביל שאין מקבל אותו שמקבל הקללה חוזרת הקללה עליו. וכהאי גוונא אמרו (שבת צ"א א') החושד בכשרים לוקה בגופו, כי מפני שהוא חושד אחר אם היה אמת בעבירה והעבירה בודאי היה גורם לו הקללה ופורענות. והרי הוא חשד חנם ולכן העונש שהיה ראוי לבא על אותו אחר אם היה אמת החושד דבר זה חוזר עליו ולוקה בגופו כמו שביארנו במקום אחר. ומפני כי דוד קלל את יואב ועתה בא שלמה להרוג אותו ותרי קטלא לא קטלינו וכאלו היה אותם קללות של יואב קללת חנם, לכך אמר יואב שהוא יקבל אותם עליו כמשפט קללת חנם שהקללה חוזרת עליו. ולכן נקט ה' לישנא ולא אמר תהא מן שנתקללו ולא מן מקללים כי שם לוט הוא לאחריו טול, וכן מה שמליט את אחר הקללה חוזרת עליו והוא לוקה קללה לעצמו כי הקללה חוזרת לאחריו ונעשה מזה טול *.

מהר"ל באר הגולה ב"ב

המחשבה נהפכת על החושב עצמו. כי המחשבה אינה רק כמו זורק אבן בדבר אחד, אם אותו דבר מקבל האבן אין האבן חוזר עליו ואם אין מקבל האבן אותה המחשבה פועל בו כי נהפך עליו. ובודאי דבר זה למדו ממה שחייבה התורה עד זומם מיתה כאשר זמם ולא כאשר עשה, כי כאשר העד עדיין במחשבתו אשר חושב לעשות הרי אותה המחשבה נהפכת עליו עד שהוא נידון באותה מחשבה. שהרי הוא עצמו עוסק בדבר זה להרוג ובקל יאמר על זה שיהיה נהפך על החושב מאחר שהוא חושב לעשות, ודבר שהוא קל שיצא אל הפעל הוא יוצא אל הפעל, אבל כאשר עשה, אין שייך לומר שתהיה המחשבה נהפכת עליו כלל כי קרוב להיות נדון העד במחשב שהוא היה רוצה לעשות. וכמו שאמר אחשוורוש (אסתר ז') כאשר אמרו גם הנה העץ אשר עשה המן וגו' ואמר המלך תלהו עליו כי מחשבתו יהיה נהפך עליו. אבל אם המעשה כבר נעשה כיון שאין שייך לומר זה אינו נדון למיתה ולפיכך